

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ М. МАККАВЕЙСЬКОГО І ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ПЕДАГОГІКИ ЯК НАУКИ

Хмельницька О.С.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

У статті проаналізовано розвиток освіти в Україні в кінці XIX – на початку XX століття та діяльність вищих освітніх закладів з підготовки педагогічних кадрів. Досліджено освітню діяльність професора Київської духовної академії Миколи Корнилійовича Маккавейського на основі узагальнення педагогічної спадщини вченого, його публікацій, праць, програм. Виявлено, що М. Маккавейський вболівав за розвиток педагогіки як науки через дослідження її історичних аспектів, свою наукову та викладацьку діяльність. Вчений дбав про створення кафедри педагогіки та кабінету експериментальної психології у Київській духовній академії. Реформаторські погляди М. Маккавейського сприяли вдосконаленню кваліфікованої підготовки вчителів, виокремленню педагогіки в окрему галузь знань, створенню кафедри з цього предмета.

Ключові слова: Київська духовна академія, педагогіка, історія педагогіки, освіта, духовність, реформування освіти, кафедра педагогіки.

Постановка проблеми. Освіта сьогодні спрямована на збереження національної пам'яті, врахування багатовікової української культури, актуалізації морального і світоглядного вчення педагогів минулого. Актуальними є педагогічні здобутки професорів Київської духовної академії, орієнтовані на віру і духовний ідеал, що реалізується через якісний педагогічний вплив на становлення особистості. Дослідивши і проаналізувавши, освітню діяльність професора Київської духовної академії Миколи Корнилійовича Маккавейського можна почерпнути багато традицій і ідей виховання, які, можливо, через історичні обставини і елемент часу втратилися, проте сприяли розвитку педагогіки як науки на теренах України кінця XIX початку XX століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток освіти в кінці XIX – на початку XX століття досліджували Н. Гупан, Н. Дем'яненко, П. Каптерев, А. Павко, М. Ткачук та ін. Педагогічну діяльність викладачів Київської духовної академії таких як, Д. Богдашевський, М. Зайцев, П. Кудрявцев, П. Ліницький, М. Олесницький, П. Юркевич досліджено В. Аскочевським, В. Вихруц, Н. Мозговою, Ф. Титовим. Окремі аспекти освітньої діяльності професора Київської духовної академії М. Маккавейського представлено в працях С. Кузьміної, Т. Твердохліб, В. Фазана, О. Черкасова, Н. Шип та ін.

Мета написання статті – проаналізувати стан розвитку освітньої системи і вищої педагогічної освіти в Україні кінця XIX – початку XX століття та дослідити вплив діяльності М. Маккавейського на розвиток педагогіки як науки.

Виклад основного матеріалу. У кінці XIX – на початку XX століття значний вплив на розвиток освіти мали соціально-економічні, політичні та культурні процеси, що відбувалися в державі, зокрема низка реформ: земська й освітня реформи (60-ті роки XIX ст.), становлення машинної індустрії (1869 р.), технічний переворот у державі (60-70-ті роки XIX ст.). Серед важливих історичних процесів цього періоду слід відзначити революцію (1905-1907 рр.), Першу світову війну (1914-1918 рр.), українізацію (1918-1921 рр.), які

позначилися на розвитку освіти і держави загалом [14, с. 467].

До закладів освіти України цього періоду належали навчальні заклади духовного, реального, класичного спрямування, початкового, середнього і вищого рівнів. Закладами *початкової освіти* вважали елементарні школи й училища всіх відомств (церковнопарафіяльні, міністерські, земські, залізничні тощо), міські і сільські, що утримувалися скарбницею, товариствами або приватними особами. До закладів *середньої освіти* належали гімназії, семінарії і колегіуми. Закладами *вищої освіти* були університети, інститути й академії.

Аналіз історико-педагогічної літератури показав, що у XIX столітті засади вищої педагогічної освіти заклали класичні університети. Зокрема, на підросійській території України у середині XIX століття діяли Харківський університет і Київський університет Св. Володимира. У кінці XIX століття в Одеському навчальному окрузі створено Новоросійський університет [13, с. 100].

Для якісної підготовки кадрів для середньої школи при цих університетах відкривалися педагогічні інститути. Студенти, крім лекційних курсів із педагогіки й дидактики, відвідували практичні заняття з цих дисциплін, писали твори й оповідання на відповідні теми, читали проби лекцій, а також проводили уроки в середніх закладах освіти [13, с. 104].

У кінці XIX – на початку XX століття на західноєвропейських землях діяли Львівський і Чернівецький класичні університети. Підготовка студентів до педагогічної діяльності здійснювалася в них на відповідних факультетах та відділеннях [13, с. 109].

Університетська діяльність забезпечувалася відповідними статутами. Так статут, затверджений у 1863 році, виявився найпрогресивнішим з усіх університетських статутів дореволюційної Росії: ним університетам надана певна автономія, тобто право вибору вченою радою ректора, обрання професорів на конкурсній основі тощо. Проте стан вищої освіти в Україні залишався незадовільним, оскільки вищі навчальні заклади розташовувалися тільки у великих містах: Києві, Харкові, Одесі і Ніжині [17, с. 26].

Кінець XIX ст. відзначився відкриттям Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька (1875 р.), що готував учителів для класичних гімназій і передував вступу до університету, та заснування перших в Україні вищих жіночих курсів (1878 р.) при університеті Св. Володимира. В університеті Св. Володимира відновила діяльність кафедра педагогіки (1877 р.), де працювали видатні постаті Київської релігійно-філософської школи, як-от: С. Гогоцький, В. Іконников, М. Олесницький, П. Юркевич.

Крім того, навчання у закладах освіти на російській території здійснювалося тільки російською мовою. Цьому сприяв циркуляр виданий міністром внутрішніх справ П. Валувєвим у 1863 році, де вказувалося, що ніякої особливої малоросійської мови не було, немає і бути не може, а та мова, яку використовують малороси є російською, але дуже зіпсованою через вплив Польщі. Циркуляр забороняв видавати українською мовою навчальні книги для шкіл [1, с. 37].

Ліберальні тенденції статуту 1863 р. були нетривалими і в наступні роки освітня політика держави повернулася до реакційних позицій. Це відображено у статутах і положеннях 1870-х років, статутах університетів та духовних академій 1884-го року. Цей статут скасував автономність вищих навчальних закладів, посилив нагляд за життям і діяльністю викладачів та студентів, забороняв будь-які виступи студентства [4, с. 66-73].

Важливим осередком вищої освіти в Україні кінця XIX – початку XX ст., який готував педагогічні кадри для освітніх закладів духовного спрямування нижчого рівня, була Київська духовна академія, що сприяла становленню і розвитку вітчизняної педагогічної освіти, науки та культури. Філософсько-педагогічні ідеї професорів Київської духовної академії В. Завитневича, П. Ліницького, П. Кудрявцева, М. Маккавейського, М. Олесницького ґрунтувалися на гармонії розуму і віри, світогляду і способу життя в християнському служінні Істині [3, с. 197].

У Київській духовній академії, створеній 1818 року на базі Києво-Могилянської академії, педагогіка як навчальна дисципліна вводиться з 1867 р. Її викладання започатковує Микола Зайцев професор морального богослів'я. У 1873 р. (у зв'язку зі смертю М. Зайцева) продовжує читати цей предмет М. Олесницький. Згідно статуту 1884 р. цей предмет переводять на кафедру пастирського богослів'я. Педагогіку в Київській духовній академії М. Олесницький викладає до 1890 р. Після М. Олесницького педагогіку в Київській духовній академії викладає Микола Маккавейський.

Загалом курси педагогіки духовно-академічних філософів відрізнялися високим рівнем професійності, оскільки ґрунтувалися на глибокому знанні філософської літератури. Теорії виховання і освіти київських академістів створювалися у процесі православного переосмислення антропологічних ідей Платона, Аристотеля, Іммануїла Канта, Йоганна Фіхте, Фрідріха Шеллінга, Георга Гегеля, Йоганна Гербарта та ін. Київські професори були ерудованими в галузі філософії, психології, педагогіки, досконало знали праці західних науковців Фрідріха Бенеке, Герма-

на Грефе, Адольфа Дістервега, Жана Жакото, Вільгельма Куртмана, Карла Раумера, Герберта Спенсера, Фрідріха Шварца і т.д. Таким чином, навчальні курси з педагогіки викладалися з урахуванням християнського світогляду, проблем, що виникали в історії розвитку освіти, методології викладання, історичних екскурсів тощо.

За роки роботи в Київській духовній академії М. Маккавейський підготував низку статей, промов, рецензій історико-педагогічні праці, в яких звертав увагу на історичний досвід організації шкіл, реформування шкільної освіти. Професор пропонував конкретні засоби, методи й форми навчання, шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу, зокрема відкриття кафедри педагогіки у духовній академії і кабінету експериментальної психології. Важливе місце М. Маккавейський відводив духовному вихованню засобами релігії. Наголошував на необхідності фізичного та естетичного розвитку особистості дитини. Як свідчить аналіз наукових праць, учений свою увагу спрямовував на вивчення педагогічної діяльності відомих педагогів, а саме: І. Бецького, Я. Коменського, В. Ратке, Дж. Локка, Г. Спенсера, Л. Толстого, К. Ушинського [4, с. 491].

Педагогічні погляди М. Маккавейського співзвучні з думками про життя і щастя українських педагогів. Зокрема, у промові вченого «Дело жизни» (1899) пропагується ідея «сродної праці» Г. Сковороди. Педагог наголошує, що людина буде духовно багатою і щасливою лише тоді, коли виконує свою улюблену працю, живе за покликанням, знаходить своє призначення в житті, правильно обирає свій шлях. М. Маккавейський стверджує: якщо людина живе і працює не за покликанням, «не знайде вона насолоди в праці своїй; тяжким тягарем завжди буде здаватися їй життя, і не один промінь справжнього світла не осяє й не зітріє темний, холодний її шлях [6, с. 611]». Учений вважав, що кожен має свої нахили і здібності та, виявивши їх, може стати щасливим; обравши свою діяльність – здатний забезпечити власні духовні і тілесні потреби, приносити користь суспільству.

На зламі століть, дискутуючи щодо освітніх реформ, М. Маккавейський виступає як учений з ґрунтовними знаннями педагогіки і психології, педагогічним досвідом, особистою думкою та власною позицією. Серед праць вченого критики до видання К. Победоносцева «Новая школа» («Английская школа» (1899)), статті проф. А. Шостьїна «Зачем блуждать?» («Два слова в ответ неожиданному оппоненту» (1902)), видання педагога С. Рачинського «Absit Omen» («Современные педагогические блуждания» (1901)), рецензії до книг С. Миропольського «Очерк истории церковно-приходской школы от первого ее возникновения на Руси до настоящего времени» (1895), протоієрея А. Мальяревського «Религиозное воспитание в семье. Энциклопедия семейного воспитания и обучения» (1899).

Після призначення міністром освіти генерала П. Ванновського (1901 р.) у Російській імперії розпочато нову шкільну реформу, що передбачала перехід від класичної до реальної освіти з єдиним для всіх навчальним планом. М. Маккавейський виступає проти панування однотипних

шкіл, вказує на необхідність існування кількох рівноправних типів шкіл класичного та реально-го спрямування, з перевагою давніх, нових мов і математики. Така диференціація, на думку вченого, дасть змогу самореалізовуватися учням з різними здібностями. За М. Маккавейським, навчальні предмети повинні варіюватися відповідно до типу школи, проте психологія і логіка мають бути обов'язковими предметами в середній школі [15, с. 122].

Початок ХХ ст. характеризується несприятливими для освіти умовами – це світова економічна криза, російсько-японська війна, які загострили суперечності в суспільстві. Зрештою проблеми, що нагромаджувалися й не вирішувалися, у 1905 році призвели до революційного вибуху, який підтримали ліберально налаштовані викладачі і студенти духовних навчальних закладів, невдоволені статутом 1884 р. Вони виступали за демократизацію освіти і надання академії автономних прав, зміну формулювання її завдань, вимагали надання випускникам права працювати поза церковно-релігійною сферою [16, с. 155].

У грудні 1905 року Рада затвердила проект нового статуту, що передбачав фактичне вилучення академії з-під влади Київської митрополії, її безпосереднє підпорядкування Синоду, а також виборність ректора й інспектора. До того ж Рада Київської духовної академії затвердила «Тимчасові правила» діяльності академії (1906 р.). Ці правила надали академії право на внутрішнє самоврядування.

Реформування освіти та підготовка нового статуту Київської духовної академії стали особливою темою для обговорення в освітніх колах на початку ХХ століття. М. Маккавейський на засіданні Ради Академії у лютому 1906 року висловлював власну думку щодо проблем підготовки педагогічних кадрів, створення кафедри педагогіки, реформування освітньої системи [9].

Одним з основних складників якісного розвитку та успішного реформування освіти М. Маккавейський вважав ефективну підготовку педагогічних кадрів для нижчих та середніх закладів духовного спрямування. «Щоб бути вихователем, недостатньо бути добрим християнином і неглупою людиною, а необхідні ще й особливі знання й особливе виховне мистецтво [11, с. 54]», наголошував педагог. Аналізуючи стан тогочасної освіти, М. Маккавейський зазначає, що до «кандидатур на посаду вчителя з окремого предмета, не висувають особливих вимог, крім диплома про закінчення відповідного курсу у вищому навчальному закладі і в цей курс може не входити жодна із галузей педагогічної науки [5, с. 32]». Учений стверджує, що «за таких умов майбутній педагог нічого не знатиме ні про фізіологічні особливості дитячої природи, ні про закони її розвитку, ні про відхилення від цих законів, про ідеали і завдання виховання, про методи і прийоми навчання, його не вважають за потрібне знайомити хоч би з методами викладання тих предметів, які читатиме в школі [5, с. 33]». Зі слів М. Маккавейського, саме викладання у вищих навчальних закладах педагогіки та методології наук сприяє виявленню покликання до педагогічної справи, формує у майбутніх вчителів здібності до неї.

На думку вченого, після закінчення академії лише частина студентів йде на «богослужіння до Церкви», а більшість береться за «виховну справу у середніх та нижчих школах свого відомства» і для них «особливе значення має академічний курс педагогіки [10, с. 217]». Аналізуючи проблему якості педагогічних кадрів, М. Маккавейський вимагає від учителя, крім педагогічної освіти і достатнього знання свого предмета, релігійної переконаності, моральності, старанності, добросовісності, культури і любові до дітей та своєї справи. За словами педагога, мова вчителя має звучати переконливо. Він повинен відповідати на запитання учнів чітко, зрозуміло, без вагань, категорично і рішуче. Крім того, слова вчителя мають не суперечити його поглядам та вчинкам. Справжній учитель, наголошує М. Маккавейський, повинен бути глибоко відданим своїй справі й мати відповідні розумові та моральні якості [7, с. 38-44].

М. Маккавейський вважав, що в духовних академіях виокремлення педагогіки у самостійну кафедру розширить можливості педагогічної освіти, необхідної тому, хто готує себе до служіння школі. Майбутньому педагогу, наголошує він, треба допомогти зорієнтуватися в галузі педагогіки – всебічно вивчити людську істоту, закони й умови її розвитку, такі шляхи і засоби впливу на цей розвиток, які б сприяли вільному розкриттю найкращих якостей індивіда, гармонійному поєднанню їх в цілісній християнській особистості. Найкращим засобом для цього М. Маккавейський називає «теоретичне висвітлення практичної галузі виховної справи», що поступово вносить у неї світло і прокладає кращі шляхи [12, с. 4]. Філософське значення, на думку професора, має викладання в академічних навчальних закладах історії педагогіки, оскільки лише на матеріалі історії виховання, а особливо педагогічної думки, на його критичному аналізі можна виховати посправжньому самостійне мислення у майбутніх освітян [8, с. 238].

Працюючи у Київській духовній академії в кінці ХІХ на початку ХХ століття та дбаючи про збереження духовності у тогочасному суспільстві, головне місце у своїй діяльності М. Маккавейський відводив духовному вихованню на християнських засадах, яке слід починати з найменшого віку і здійснювати постійно і систематично. Вчений одним з першочергових завдань вважав формування любові до природи, людей, праці, дисциплінованості та чесності. Головні засоби морального виховання педагог вбачав у навчанні, переконанні, розумовій діяльності дітей, власному прикладі вчителя, батьків тощо [2].

М. Маккавейський намагався формувати науковий світогляд своїх вихованців, залучав їх до самостійних досліджень з тогочасної вітчизняної та зарубіжної історії педагогіки, написанням ґрунтовних магістерських робіт. Вчений вважав, що студенти повинні розуміти сутність науково обґрунтованих понять, особливості становлення та розвитку певних наукових відкриттів у їх історичному аспекті, знаходити перспективи нових наукових пошуків.

Висновки. Отже, основним завданням розвитку освіти і педагогіки, на думку вченого, була якісна і ґрунтовна педагогічна підготовка ви-

пускників вищих навчальних закладів, зокрема духовних академій, до діяльності в семінарії, училищах, духовних і світських школах. Вчений вважав, що розбудова процвітаючої держави можлива лише за умови правильного виховання і навчання підростаючих поколінь, формування особистісних якостей кожної людини. Він вимагав створити окрему від пастирського богослов'я

кафедру педагогіки у Київській духовній академії, виділити більшу кількість годин на викладання педагогіки і методики різних предметів, проведення практичної роботи, клопотав про відкриття кабінету експериментальної психології. Перспективою подальших досліджень можуть стати аспекти порівняльної педагогіки у історико-педагогічній спадщині вченого.

Список літератури:

1. Багрій Т. В. Розвиток освіти і педагогічної думки на Переяславщині (початок XVIII – перша чверть XX століття): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Багрій Тетяна Володимирівна; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2010. – 219 с.
2. Вихрущ А. В. Основи християнської педагогіки / А. В. Вихрущ [та ін.]. Тернопіль: Освіта, 1999. – 168 с.
3. Кузьміна С. Л. Київська духовна Академія XIX – початку XX ст. та її роль у розвитку вітчизняної педагогічної культури та освіти / С. Л. Кузьміна // Труды київської духовної академії. – 2009. № 11. – С. 193–198.
4. Кузьміна С. Л. Філософія освіти і виховання в Київській академічній традиції XIX – поч. XX ст. / Кузьміна С. Л. – Сімферополь: Оріанда, 2010. – 552 с.
5. Маккавейский Н. К. Английская школа. По поводу издания К. П. Победоносцева: «Новая школа. М., 1898»: [рец.]. – Тип. Ун-та св. Владимира, 1899. – 33 с.
6. Маккавейский Н. К. Дело жизни. Слово в пяток третьей недели Великого поста. Произнесено в Киево-Братском храме 19 марта 1899 г. на пасии / Н. К. Маккавейский // Труды Киевской духовной академии. – 1899. – № 4. – С. 604–615.
7. Маккавейский Н. К. Древнееврейская школа / Н. К. Маккавейский // Труды Киевской духовной академии. – 1903. – № 9. – С. 3–48.
8. Маккавейский Н. К. Кафедра педагогика в духовных академиях. К вопросу о подготовке к учебно-воспитательному делу в духовной школе / Н. К. Маккавейский // Церковный вестник. – 1906. – № 8. – С. 235–239.
9. Маккавейский Н. К. Особое мнение экстраординарного профессора Н. К. Маккавейского // Труды Киевской духовной академии. – 1906. № 8/9. – С. 275–286.
10. Маккавейский Н. К. Пастырское богословие и педагогика в курсе наук духовных академий. Два слова по поводу одного проекта / Н. Маккавейский // Труды Киевской духовной академии. – 1898. – № 2. – С. 204–224.
11. Маккавейский Н. К. Педагогика древних отцов и учителей Церкви: несколько мыслей о воспитании из древнеотеческих творений / Н. К. Маккавейский. – К.: Тип. Петра Барскаго, 1897. – 81 с.
12. Маккавейский Н. К. Педагогические воззрения графа Л. Н. Толстого / Н. К. Маккавейский. – К.: Тип. Горбунова И. И., 1902. – 63 с.
13. Павко А. І. Загальні риси й особливості підготовки педагогічних кадрів в університетах України у XIX – на початку XX ст. // Український історичний журнал. – 2010. № 4. – С. 99–115.
14. Рибалко І. К. Історія України: Дорадянський період / І. К. Рибалко. – Х.: Основа, 1991. – 607 с.
15. Твердохліб Т. С. Педагогічні погляди та діяльність М. Маккавейського / Т. С. Твердохліб // Педагогіка та психологія: зб. наук. праць. – Х.: Апостроф, 2011. – Вип. 39. – С. 120–128.
16. Ткачук М. Київська духовна Академія в освітянському «автономізаційному» русі поч. XX ст. // Київська академія. – 2007. – Вип. 4. – С. 151–165.
17. Черкасов О. В. Формування загальнотеоретичних основ дослідження історії освіти в Україні (друга половина XIX початок XX ст.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Черкасов Олександр Володимирович. – К., 2004. – 198 с.

Хмельницькая Е.С.

Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ Н. МАККАВЕЙСКОГО И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГИКИ КАК НАУКИ

Аннотация

В статье проанализировано развитие образования в Украине конца XIX – начала XX века и деятельность высших образовательных заведений по подготовке педагогических кадров. Исследовано образовательную деятельность профессора Киевской духовной академии Николая Корнильевича Маккавейского на основе обобщения педагогического наследия ученого, его публикаций, трудов, программ. Обнаружено, что Н. Маккавейский заботился о развитии педагогика как науки через исследование ее исторических аспектов, свою научную и преподавательскую деятельность. Ученый заботился о создании кафедры педагогика и кабинета экспериментальной психологии в Киевской духовной академии. Реформаторские взгляды Н. Маккавейского способствовали совершенствованию квалифицированной подготовки учителей, выделению педагогика, как области знания, созданию кафедры по этому предмету.

Ключевые слова: Киевская духовная академия, педагогика, история педагогика, образование, духовность, реформирование образования, кафедра педагогика.

Khmelnitsky O.S.

Pereyaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University named after Gregory Skovoroda

EDUCATIONAL ACTIVITY OF N. MAKKAVEYSKIY AND HIS INFLUENCE IS ON DEVELOPMENT OF PEDAGOGIC AS SCIENCES

Summary

In the article development of education is analysed in Ukraine at the XIX of – at the beginning XX of age and activity of higher educational establishments from training of pedagogical personals. Investigational educational activity of professor of the Kyiv Theological Academy Nicolay Makkaveyskiy on the basis of generalization of pedagogical inheritance of scientist, his publications, programs. It is discovered that Nicolay Makkaveyskiy was ill for development of pedagogic as sciences through research of its historical aspects, the scientific and teaching activity. A scientist cared of creation of department of pedagogies and room of experimental psychology in the Kyiv Theological Academy. The reformative looks of Nicolay Makkaveyskiy were instrumental in perfection of skilled preparation of teachers, selection of pedagogies, in the separate area of know ledges, to creation of department from this object.

Keywords: Kyiv Theological Academy, pedagogic, history of pedagogic, education, studies, spirituality, reformation of education, department of pedagogies.

УДК 371

ПРОБЛЕМИ ЖІНОЧОЇ ОСВІТИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ІЛАРІЯ КАРБУЛИЦЬКОГО

Шевчук О.Р.

Чортківський державний медичний коледж

Проаналізовано стан українського шкільництва Буковини на початку ХХ століття та ставлення до нього австрійської влади і місцевого населення, зокрема селян. Подано статистичні дані, що засвідчують тенденції розвитку народної освіти в краї. Визначено основні життєві орієнтири жіноцтва Буковини в дослідницький період. Розкрито причини безправного становища жінки в тогочасному суспільстві. Проаналізовано погляди І. Карбулицького на розвиток жіночої освіти, зокрема, необхідність створення системи навчання і виховання дівчат, залучення їх до діяльності жіночих громадських та культурно-просвітницьких організацій з метою формування високоморальної, духовно багатой і освіченої особистості жінки.

Ключові слова: Іларій Карбулицький, українське шкільництво Буковини, жіноча освіта, феміністичний рух на Буковині, моральне виховання дівчат, діяльність громадських організацій, культурно-просвітницькі товариства.

Постановка проблеми. У суспільно-політичному житті та громадському русі Буковини першої половини минулого століття особливої актуальності набула боротьба за рівноправність жінки у всіх сферах життєдіяльності. Посилило її національно-культурне відродження, що досить широко розвивалося в краї наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття. До феміністичного руху прилучилася прогресивна українська інтелігенція – письменники, митці, педагоги, лікарі, громадські діячі, які бачили в жінці рівноправну учасницю суспільного життя, творця духовних і матеріальних скарбів рідного народу. Активним учасником цього руху був також Іларій Карбулицький (1880-1961 рр.) – відомий педагог і організатор освіти Буковини, письменник і журналіст, громадсько-культурний діяч. Однак його здобутки в цій сфері професійної і культурно-просвітницької діяльності не привернули належної уваги дослідників, хоча заслуговують на сучасне сприйняття, осмислення і практичне використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Життєво-творчий шлях і багатоаспектна громадська діяльність визначного буковинського педагога, просвітника, письменника і журналіста І. Карбулицького стала предметом наукового дослідження, через певні ідеологічні обставини, тільки з проголошенням незалежності України. Важливі для нашого пошуку відомості й оцінки його діяльності знаходимо в роботах М. Богайчука, Р. Дуба, О. Добржанського, І. Калиняка, Т. Марусик, І. Мусієнка, Д. Пенішкевич, Ф. Погребенника, І. Снігура, В. Старика, Л. Тимчук, М. Юрійчука та ін. У контексті окресленої проблеми заслуговують на увагу праці О. Гнатчук, М. Марчук, З. Нагачевської, Д. Пенішкевич, І. Червінської та ін., в яких проаналізовано загальні тенденції розвитку феміністичного руху в краї, зокрема й жіночої освіти.

Мета статті – виявити особливості та основні напрями проблем жіночої освіти в педагогічній спадщині Іларія Карбулицького.